

BARNEOMBUDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Deres ref: Vår ref: Saksbeh: Arkivkode: Dato:
 12/01838-2 Hilde Rakvaag 008;O;VOK 22.11.2012

Høring - forslag til lovendringer for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Barneombudet viser til Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementets høringsbrev datert 12. oktober 2012, der departementet sender en rekke forslag til endringer i bl.a. barneloven ut på høring.

Vi takker for muligheten til å gi innspill til høringsnotatet.

Kort oppsummering

Barneombudet er svært positive til intensjonene bak høringsnotatet, og støtter langt på vei de fleste forslagene. Det er tydelig at flere av forslagene har som hensikt å gi barn som utsettes av vold og overgrep hos samværsforelderen det samme vernet som det har mot slike alvorlige krenkelser hos bostedsforelderen.

Vi er spesielt glade for forslaget om at retten skal få plikt til å treffe foreløpige avgjørelser i saker der det er risiko for at barnet blir utsatt for vold og overgrep. Videre er Barneombudet fornøyd med forslaget om at også dommere skal ha rett og plikt til å melde fra til barneverntjenesten ved alvorlig bekymring for et barns omsorgssituasjon. Det er også svært positivt at departementet foreslår tiltak som tydeliggjør at involvering av barn er en prosess som består av flere elementer – informasjon, høring og tilbakemelding.

Imidlertid mener vi at enkelte av forslagene bør utredes ytterligere, for eksempel forslaget om å gi barneverntjenesten mulighet til å være partshjelper i saker etter barneloven. Dette vil vi komme nærmere inn på i høringssvaret.

Barneombudets perspektiv

Barneombudet skal i henhold til lov og instruks arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt tilbørlig hensyn til på alle samfunnsområder. Vi skal særlig følge med på at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og at norsk rett samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter. Videre skal vi av eget tiltak, eller som høringsinstans, ivareta barn sine interesser og behov i samband med planlegging og utredning på alle felter. Barneombudets mandat er begrenset til personer under 18 år.

I saker som gjelder barn med foreldre i to hjem, er Barneombudets rolle å sette fokus på barnets interesser. Vårt utgangspunkt er at barn skal ha rett til en forutsigbar og ansvarlig medvirkning fra begge foreldrene gjennom hele oppveksten. For de fleste barn er god kontakt med begge foreldre etter samlivsbrudd et ønsket gode.

For noen barn kan imidlertid kontakten være til skade for dem, slik tilfellet vil være der barnet utsettes for vold eller andre former for overgrep av samværsforelderen. Da må samvær opphøre. I enkelte tilfeller kan det også være aktuelt å sette inn tilsyn for å beskytte barnet.

Det avgjørende i disse sakene må alltid være hva som er best for barnet. Barneombudet mener det er maktpåliggende at et barns interesser ikke må vike for hensynet til likestilling eller foreldrerettferdighet.

Barneombudets erfaringer

Barneombudet har over mange år fått henvendelser fra voksne privatpersoner, barn og fagfolk om at barns rettsikkerhet i barnefordelingssaker ikke er godt nok ivaretatt. Bare i fjor mottok vi 200 skriftlige henvendelser om temaet, i tillegg til et høyt antall telefonhenvendelser.

Sakene som kommer til oss handler om barn som står mellom foreldre i høy konflikt om bosted og samvær. Ikke sjeldent framkommer det påstander om at en eller begge av foreldrenes atferd er skadelig for barnet.

I noen av de mest alvorlige tilfellene forteller innsenderne om sin frykt for at barnet risikerer å bli utsatt for vold, overgrep eller andre krenkelser under samværene. På tross av frykten opplever de at det er svært vanskelig og til dels risikabelt å verne barnet. Det å holde tilbake barn fra samvær kan få konsekvenser ved en eventuelt ny domstolsbehandling av bosteds- og samværsspørsmålet. Redselen for å bli stemplet som den som setter kjepper i hjulene for en god og forutsigbar samværsordning gjør at noen velger å sende barnet på samvær til tross for at de er redde for at samværet både på kort og lang sikt kan være til skade for barnet.

I flere av sakene skriver bostedsforeldrene om at de føler seg alene og til dels maktesløse, noe som medfører at de ikke orker å stå opp mot den forelderen de er redd krenker barnet. Dette er urovekkende, fordi barn er avhengige av å ha foreldre som klarer å beskytte dem.

Barneombudet har også fått henvendelser der vi ser at barn, bevisst eller ubevisst, blir brukt som et middel for å ramme den andre forelderen. Flere barn vi har vært i kontakt med beskriver følelsen av bare å være et objekt i krigen mellom foreldrene. Andre beskriver avmakt når de opplever at bostedsforelderen kommer med uriktige opplysninger om den andre forelderen, og at disse opplysningene fører til samværsstopp.

Gjennom flere av disse henvendelsene tegner det seg også et bilde av at barnevernets rolle oppleves som uklar. Innsenderne forteller at barnevernet vegrer seg for å involvere seg, og heller henviser dem til familievernet eller domstolene. Andre får råd og veiledning, men da ofte uten at det er foretatt en utredning av barnets totale omsorgssituasjon. Rådene er dermed gitt på et generelt grunnlag, og ikke basert på en faglig vurdering av det konkrete tilfellet.

Spørsmålet er dermed hvordan man både kan ivareta barnets rett til kontakt med begge foreldrene der det er bra for barnet, og samtidig få beskyttet barnet når det er nødvendig. Spørsmålet er relativt uproblematisk når man vet at det foreligger en reell risiko for at barnet utsettes for alvorlige forhold som vold og overgrep. Problemstillingen er imidlertid ofte at det er tvil om faktum i saken - det vil si hva som virkelig har skjedd.

I rapporten *Barnets stemme stilner i stormen*¹, som Barneombudet lanserte i vår, satte vi søkelyset på det systemet vi har for å ivareta familier som går gjennom samlivsbrudd. Vi så på hvordan man håndterer disse sakene på ulike arenaer, som i familievernet, i domstolen og i barnevernet. Det ble tidlig klart for oss at de ulike arenaene må vurderes i sammenheng med hverandre. Å foreta lovendringer innenfor ett område vil ikke være tilstrekkelig for å sikre at barns behov for beskyttelse blir ivaretatt, dersom man ikke samtidig tar ulike grep for sørge for at barnets stemme kommer fram i alle ledd i barnefordelingsprosessen.

Ett av hovedbudskapene i rapporten er at barn i større grad må bli involvert i prosessen når foreldrene går i fra hverandre, og at de som snakker med barna må ha kunnskap om å kommunisere med barn. Det siste er særlig viktig i tilfeller hvor det er frykt for at barnet kan være utsatt for vold eller overgrep. Slik Barneombudet ser det har bl.a. dagens sakkyndigordning et stort forbedringspotensial. For å få opplyst en sak, er det vesentlig at de som snakker med barna har tilstrekkelig kompetanse til å få fram barnas historie.

Videre er det også slik at om man skal gi barnet en reell beskyttelse, krever dette også at de profesjonelle som kommer i kontakt med barnet, uavhengig hvilke arena den profesjonelle befinner seg på, har kunnskap om hvilke konsekvenser det har for barnet å ha kontakt med foreldre som krenker det. Og de må også evne å handle ut fra denne kunnskapen.

Gjennom vår kontakt med enkeltpersoner og ulike fagfolk sitter vi igjen med en klar opplevelse av at familievernets rolle i disse sakene må styrkes. Vi er redd for at konfliktnivået kan eskalere i saker hvor foreldre ikke får hjelp til å løse opp i problemene seg imellom. Bevisst eller ubevisst kan fokuset i de mest konfliktfylte tilfellene bli noe helt annet enn barnets beste.

Med denne helheten for øye, vil Barneombudet gå videre til å kommentere de enkelte forslagene i høringsnotatet.

Kapittel 2 Bostedsforelders rett til å beskytte barnet mot vold og overgrep

2.7 Forslag til endringer i barneloven

Departementet foreslår følgende endringer (*i kursiv*) av barneloven § 43 første ledd og andre ledd andre punktum ved tilføyelse av:

«Den som som barnet bur fast saman med skal nekte samvær dersom det er naudsynt for å hindre at barnet vert utsett for vold skade eller på anna vis vert handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare».

I tillegg foreslås det å tilføye et nytt siste punktum i femte ledd:

«Ved avgjerda skal det takast omsyn til at den som barnet bur fast saman med skal nekte samvær etter første ledd tredje punktum.»

Det er ikke tvil om at det å beskytte barnet mot vold og overgrep tilhører foreldrerollen. Det er heller ikke tvil om at bostedsforelderen allerede i dag kan og skal nekte samvær dersom de frykter at barnet utsettes for vold og overgrep fra samværsforelderen.

¹ http://www.barneombudet.no/sfiles/21/26/2/file/barnas_stemme_stilner_i_stormen.pdf

Spørsmålet er om en vil oppnå det tiltenkte målet ved å tydeliggjøre dette ansvaret i barneloven. Vil en presisering av bostedsforelderens rett til å nekte å inngå avtale om samvær og/eller nekte avtalt samvær gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep?

Etter det Barneombudet erfarer, er det ikke primært usikkerheten omkring hvilket ansvar som inngår i foreldrerollen som er årsaken til at flere av disse sakene oppleves som vanskelige. Langt på vei de fleste foreldre som tar kontakt med oss virker å være innforstått med dette ansvaret. Vi har videre et klart inntrykk av at også profesjonelle aktører som kommer i kontakt med disse sakene er godt kjent med at foreldrerollen også innebærer å beskytte barnet mot vold og overgrep under samvær. Det er for eksempel nokså vanlig at bostedsforeldre som oppsøker barneverntjenesten for råd og veiledning i forbindelse med at de er bekymret for vold, overgrep eller annen omsorgsvikt under samvær, får klar beskjed om at det er bostedsforelderens ansvar å beskytte barnet. Andre har fått beskjed om at en eventuell manglende evne til å beskytte barnet kan medføre tiltak fra barneverntjenesten, og da i form av en omsorgsovertakelse.

Av de som har tatt kontakt med Barneombudet er det da også langt flere som opplever det som vanskelig å få utredet faktum tilstrekkelig, enn de som er usikker på om de kan stoppe et samvær ved frykt for vold og overgrep. Et relativt stort antall forteller om at de har blitt imøtegått med påstander om fabrikkasjon, det vil si påstand om at de har diktet opp historier om vold og overgrep under samvær. Motivene som anføres for fabrikkasjonen spenner fra ønske om hevn og straff til fordeler av økonomisk art – ofte høyere barnebidrag.

I tilfeller hvor barnet selv skal ha fortalt om overgrep og/eller frykt for å bli utsatt for andre former for overgrep under samvær sitter Barneombudet med et inntrykk av at slike opplysninger ofte blir bestridd med påstander om manipulasjon. Det barnet har opplyst om blir ikke tolket som barnets egen opplevelse og genuine frykt, men bostedsforelderens innplantede historie.

Barneombudet er svært bekymret for at barnets stemme ikke kommer fram i disse sakene. Skal man beskytte barna mot vold og overgrep under samvær er det maktpåliggende at sakene blir tilstrekkelig opplyst. Dette er en forutsetning for at domstolene skal kunne gjøre en betryggende vurdering av hvilken løsning de skal falle ned på. I rapporten vår, henvist til ovenfor, kommer vi med en rekke forslag til tiltak for å sikre en bedre håndtering av saker om bosted og samvær. Det bør for eksempel stilles krav til at dommere som behandler barnefordelingsaker har et visst minimum av barnefaglig kompetanse. På den måten vil de lettere kunne vite hvilke forhold som må belyses og vurderes før domstolen tar en avgjørelse om det skal være samvær eller ikke.

I tillegg må dagens sakkyndigordning gjennomgås. Vi mener det er avgjørende at det opprettes systemer som gjør det enklere for domstolen å velge rett sakkyndig i det enkelte tilfelle. Ikke alle som opererer som sakkyndige har kompetanse til å utrede saker hvor det er påstander om vold og overgrep. Det er ikke slik at bare man er psykolog så er man i stand til å utrede alle slags saker, eller snakke med barn i alle aldre på en betryggende måte. Sett i lys av at domstolene i stor grad faller ned på de sakkyndiges anbefalinger, er det av stor betydning for barnets rettsikkerhet at vi har en sakkyndigordning som kvalitetssikres i alle ledd.

Barneombudet er med andre ord ikke overbevist om at forslaget reelt sett vil gi barn bedre vern mot vold og overgrep. Det er på en annen side ikke umulig at denne presiseringen kan gi bostedsforeldereren økt visshet for at hun eller han har plikt å beskytte barnet sitt mot slike krenkelser. Videre kan endringen balansere det inntrykket som virker å ha satt seg, om at all stopp av samvær – også de legitime - kan få konsekvenser for bostedsforelder ved en

eventuell ny sak om bosted og samvær. Det er alvorlig om en slik feiloppfatning av samværsretten medfører at barn blir sendt på samvær på tross av mistanker om at det blir utsatt for vold.

Det vil alltid være en viss fare for at det i saker hvor konflikt nivået mellom foreldre er høyt, bevisst framsettes påstander som er uriktige. Dette vil selvsagt oppleves som både smertefullt og belastende for den som blir utsatt for slik falske beskyldninger. For barnet er dette også svært alvorlig. Det å bli fratatt muligheten til kontakt med begge foreldrene er i seg selv en krenkelse av barnets rettigheter.

Samtidig kan det også være mulig at en bostedsforelder feiltolker eller misforstår utsagn og/eller atferdsendringer hos et barn, og ikke bevisst lyver om vold eller overgrep. Da kan samværet ha blitt stoppet av en reel frykt, og altså ikke ha vært motivert av et ønske om å krenke den andre forelderens rett til kontakt med barnet.

Fra Barneombudets ståsted vil gode sakkyndigutredninger kunne bidra til å redusere risikoen for feilkonklusjoner. Uansett kan en aldri kreve at bostedsforelder skal være helt sikker i sin sak før hun eller han kan iverksette tiltak for å beskytte barnet. Barnet kan ikke være den som skal bære risikoen ved fortsatt å ha kontakt med en forelder som krenker det.

Etter en helhetlig vurdering av høringsnotatet, og under forutsetning av at det samtidig blir gjort andre tiltak for å styrke barns rettsikkerhet i disse sakene, støtter Barneombudet departementets forslag om endringer i barneloven § 43 første ledd og andre ledd andre punktum. Det samme gjelder tilføyelsen av et nytt siste punktum i barneloven § 43 femte ledd.

2.8 Plikt for retten til å treffe foreløpige avgjørelser i saker hvor det er risiko for vold og overgrep

Forslag til endringer i barneloven

Departementet foreslår følgende endring: Forslag til endring (*i kursiv*) av barneloven § 60 første ledd ved tilføyelse av nytt fjerde punktum:

«Etter krav frå ein part skal retten i alle høve ta førebels avgjerd dersom det er risiko for at barnet vert utsett for vald eller på anna vis vert handsama sli at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for fare eller skade.»

Etter det Barneombudet erfarer, tar det ofte en stund før bostedsforelder deler sin mistanke med andre om at barnet blir utsatt for vold eller overgrep av den andre forelder under samvær. I tillegg kan det gå noe tid før saken blir løftet opp for domstolen. Vi vet også at konfliktnivået mellom partene gjerne øker i tiden før domstolsbehandlingen. For bostedsforelder kan denne fasen oppleves som svært utfordrende.

Mange føler seg svært ambivalente i perioden før saken kommer opp retten. På den ene siden har man kravet om å beskytte barnet mot alvorlige krenkelser. På den andre siden er de redde for ikke å bli trodd. Om det i tillegg er slik at det har festet seg en tro på at all stans av samvær er å regne som en krenkelse av samværsretten, kan dette krysspresset samlet sett medvirke til at barnet får en utrygg omsorgssituasjon. Slik Barneombudet ser det, foreligger det en reell risiko for at bostedsforelder sender barnet til samvær med en forelder som krenker det i denne fasen, på tross av den underliggende frykten for at overgrep kan skje.

Imidlertid er ingen tvil om at domstolen allerede har en plikt til å stoppe eller sterkt begrense samvær hvis det er nærliggende fare for at en forelder vil utsette barnet for vold og/eller andre overgrep. Barneombudet sitter ikke med noe materiale som tilsier at domstolen ikke tar hensyn til opplysninger om vold og overgrep når den vurderer om den skal treffe en foreløpig avgjørelse etter barneloven § 60.

Likevel er det mulig at den foreslåtte presiseringen vil kunne virke klargjørende for partene - det vil si begge foreldrene. Slik sett vil forslaget kunne fungere som en oppfordring til foreldrene om å bringe saken inn for en foreløpig avgjørelse.

Sett i lys av at konflikter mellom foreldre som ikke bor sammen er blant de viktigste årsakene til psykiske og sosiale problemer blant barn som ikke bor sammen med begge foreldre², er det viktig at disse konfliktene får en avslutning. Selv om forskning viser at et relativt høyt antall av de sakene som blir fremmet for domstolene har vært behandlet tidligere,³ er det likevel av verdi at konflikten blir løftet ut av barnets sfære. Den foreslåtte lovendringen kan bidra til å redusere belastningene for barnet i denne ventefasen. Når det blir tatt en foreløpig avgjørelse, slipper i alle fall barnet den usikkerheten som kan råde i tidsrommet før en hovedforhandling, det vil si alminnelig domstolsbehandling.

På en annen side er det også en risiko for at forslaget kan virke prosessdrivende, slik at foreldre henvender seg til domstolene i stedet for å benytte seg av familievernkontorenes meklingstilbud. Et forebyggende tiltak her kan være å styrke familievernet, blant annet med å øke antallet obligatoriske meklingstimer fra dagens krav om minimum én time til for eksempel tre timer. Det bør også innføres tilbud om en egen time for barna.⁴

Kort om beviskravet

Når det gjelder beviskravet i slike foreløpige avgjørelser må man nødvendigvis ta hensyn til hva som står på spill i saken. Dessuten må man ha i tankene at avgjørelsen er av midlertidig karakter. Det overordnede hensynet må være å verne barnet mot overgrep. Risikoens art vil i slike saker kunne tilsi at man må akseptere et beviskrav som ligger noe under alminnelig sannsynlighetsovervekt mens man venter på at saken skal bli utredet og behandlet på alminnelig måte.

Lovendringen kan også fungere som et signal til domstolen om hvor viktig det er at saker med påstander om vold og overgrep utredes tilstrekkelig under forberedelsene til hovedforhandlingen. En viktig del av en slik forberedelse vil være å velge en sakkyndig som har den kompetansen som påstandene i saken krever. For å få fram barnas stemme i disse sakene er det svært viktig at den sakkyndige bl.a. har hatt trening i anerkjent samtalemotodikk som er tilpasset samtaler med barn. En god sakkyndigutredning vil også kunne bidra til å avdekke tilfeller der den ene parten bevisst har framsatt uriktige opplysninger om vold og overgrep. Dette er en viktig forutsetning for å komme til et resultat som er til beste for barnet.

Barneombudet støtter forslaget om at retten skal ha plikt til å treffe foreløpige avgjørelser i saker der det er risiko for vold og overgrep.

² Thuen (2004) Livet som deltidsforelder – I Skjørten (2010) s.101

³ Kock (2008)

⁴ Barneombudet (2011) Barnets stemme stilner i stormen

Kapittel 3 Barneverntjenestens rolle ved mistanke om vold og andre overgrep under samvær

Barneombudet ser helt klart at barnevernets rolle bør utredes nærmere i saker hvor det er påstander om vold og overgrep under samvær. Det er imidlertid mye som tyder på at det allerede foreligger et relativt stort og ubenyttet handlingsrom innenfor dagens regelverk.

Vi ikke sitter på noe tallmateriale som viser hvorvidt det er gjengs praksis i barnevernet å utrede et samværshjem der det er bekymring knyttet til et barns samværsituasjon. Imidlertid har vi et klart inntrykk av at slike utredninger ikke er vanlig praksis i dag.

Riktig nok avtegner det seg et klart bilde av at barnevernet ofte gir råd til bostedsforeldre som er bekymret for omsorgsvikt og overgrep under samvær. Men hvis man gir råd uten at det er gjort en utredning av barnets totale omsorgssituasjon, er det klart at rådene har blitt gitt på et noe sviktende grunnlag.

Vi har sett flere tilfeller der bostedsforeldre oppriktig har trodd at de har hatt støtte fra barnevernet i å stoppe samvær. Når de så senere har bedt barnevernet om å skriftliggjøre sine anbefalinger, blir disse ofte svært vage. På den måten kan det oppstå et misforhold mellom det bostedsforelderens opplever at barnevernet har sagt, og det barnevernet formelt uttaler seg om.

Rådene kan da sies å ha blitt gitt på et generelt grunnlag, uten at dette har vært tydeliggjort for bostedsforelderens. Denne blir da stående helt alene, med den tilleggsbelastningen det kan bli å ha operert under skinn av å ha klar støtte fra barnevernet.

I forbindelse med Barneombudets arbeid med å se på det systemet vi har for å hjelpe barn og foreldre som går gjennom et samlivsbrudd, kom vi med en rekke anbefalinger til departementet. Blant annet anbefaler vi at det bør sikres at barnevernstjenester som blir involvert i familier hvor det er en pågående barnefordelingssak, utreder den totale omsorgssituasjonen til barnet. I tillegg må det sikres at barnevernet kommer i direkte kontakt med barnet. Dette er spesielt viktig fordi det er stor fare for at barnet står i en lojalitetskonflikt mellom foreldrene. Da er det åpenbart at barnevernet må samtale med barnet alene, og aller helst flere ganger.

Slik Barneombudet ser det, er det altså en rekke tiltak som kan gjøres for å klargjøre barnevernets rolle innenfor dagens regelverk.

3.3 Barneverntjenesten som partshjelper i saker etter barneloven

Barneombudet har ikke sett det tjenelig, innenfor en tidsfrist på 6 uker, å vurdere departementets innspill om å gjøre det mulig for barneverntjenesten å være partshjelper i saker etter barneloven. I kjølvannet av forslaget reiser det seg mange og tildels kompliserte problemstillinger, som hver for seg krever egne utredninger.

Om man et øyeblikk velger å se bort fra de juridiske problemstillingene som må utredes, er vi enige i at det er et behov for å gi barneverntjenesten en klarere rolle i barnelovssakene. Imidlertid tror vi at det å gi barnevernet muligheten til å opptre som partshjelper vil kunne føre til at det blir enda en arena for høykonfliktsakene. Iveren etter å få barnevernet på sin side kan medvirke til å øke konfliktnivået mellom partene enda mer, noe som i sin tur går utover barnet. Barneombudet mener at departementet i første omgang bør utrede forholdet mellom barneloven og barnevernloven for å vurdere om disse sakene skal kunne kumuleres, det vil si behandles samtidig.

Kapittel 4 Tap av samværsrett og/eller foreldreansvar som sivilt krav i straffesaker

Noen ganger opplever barn at de er i en fylkesnemndssak og en barnefordelings sak omtrent samtidig. I de mest komplekse tilfellene, hvor det er påstander om vold eller overgrep, har det gjerne også pågått en sak etter straffeloven.

Barneombudet ser verdien av at barn skal slippe stadig flere prosesser innenfor ulike systemer. Vi mener derfor at departementet må utrede videre forslaget om det skal være mulig å fremme krav om tap av foreldreansvar og/eller samværsrett som et sivilt krav i en straffesak.

Kapittel 5 Barns deltakelse

Departementet foreslår følgende endring (*i kursiv*) i barneloven 31 andre og tredje ledd:

«Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og høve til å seie si mening før det vert teke avgjerd om personlige tilhøve for barnet mellom anna i sak om (...) samværsrett og foreldreansvar.

I saker for retten der barnet har uttala seg skal dommarer eller den dommarer peiker ut orientere barnet om utfallet av saka og korleis synspunkta til barnet har vore tatt omsyn til.»

Barneombudet er glad for at departementet ønsker å tydeliggjøre at det å involvere barnet er en prosess som består av flere elementer – informasjon, høring og tilbakemelding. Videre er det positivt at departementet foreslår tiltak som tydeliggjør gjeldende rett, for på den måten å øke bevissthetsnivået til alle som kommer i kontakt med disse sakene.

Vi støtter departementets forslag om å tydeliggjøre gjeldende rett ved å innføre en presisering i barneloven § 31, slik at *samvær* også blir nevnt som et eksempel på et personlig forhold som barnet skal få anledning til å uttale seg om. Det samme gjelder forslaget om å presisere at barnet skal høres om *foreldreansvaret*.

Videre er vi glad for forslagene om tilføyelser i barneloven § 31 som presiserer at å involvere barn ikke er en enveiskommunikasjon, men en prosess. Barnet har både behov for informasjon underveis, og tilbakemelding om hva som ble resultatet i saken. Vi er spesielt fornøyd med tilføyelsen om at i saker der barn har uttalt seg

«skal dommarer eller den dommarer peiker ut orientere barnet om utfallet av saka og korleis synspunkta til barnet har vorte tatt omsyn til.»

Barneombudet vil likevel be om fortgang i arbeidet med å få sikret barns medvirkning under mekling på familievernkontoret. Vi mener at dagens ordning med at det er opp til foreldrene å høre barnet, ikke tilfredsstiller barnekonvensjonens krav fullt ut.

Kapittel 6 Opplysnings- og meldeplikt for dommere

Barneombudet er svært fornøyd med at departementet foreslår en lovendring hvor det klargjøres at også dommere, uavhengig av taushetsplikten, har rett og plikt til å melde fra til barneverntjenesten.

Ved å innta denne bestemmelsen i domstolsloven klargjør man også at denne plikten gjelder uavhengig av hvilken type sak dommeren behandler idet han blir alvorlig bekymret for et barns omsorgssituasjon.

Barneombudet støtter forslaget om at også dommere, uavhengig av taushetsplikten, har rett og plikt til å melde bekymring til barneverntjenesten.

Kapittel 7 Saksbehandlingen i barnelovssaker for domstolen – saker med volds - og overgrepssproblematikk

Barneombudet får henvendelser om at det ofte mekles i saker som egentlig ikke egner seg for mekling på grunn av et skjevt maktforhold mellom partene. En del foreldre forteller også at de føler seg presset til å inngå forlik i saker hvor det er snakk om alvorlige forhold, som bl.a. vold og overgrep.

Videre kan det stilles spørsmål om all nødvendig informasjon kommer fram både under mekling og hovedforhandling. Dommerne har et selvstendig ansvar for å sikre at en avtale eller en dom er til barnets beste. Det er problematisk at vi får henvendelser som kan tyde på at opplysninger om alvorlige forhold ikke blir belyst i tilstrekkelig grad. Det har også kommet en rekke henvendelser knyttet til sakkyndiges rolle, og at barnet ikke har blitt hørt på en tilfredsstillende måte.

Dette er alvorlige utfordringer som i praksis kan medføre at barnets behov ikke blir ivaretatt. I verste fall kan man risikere at barnet blir boende hos, eller må ha samvær med, en forelder som kan være til skade for barnet.

Utvelgelse av saker til mekling

Departementet presenterer forslag til endringer i barneloven 61 (*i kursiv*) nr 1:

«Retten skal som hovedregel innkalle partene til eitt eller flere førebudende møter for mellom anna å klarleggje tvistepunkta mellom dei (...) og eventuelt mekle mellom partane *der saka er eigna for det (...).*»

Som nevnt ovenfor er det et sentralt ankepunkt ved dagens saksbehandlingsregler at de kan føre til at foreldre går med på et forlik som ikke er det beste for barnet. Vi har tidligere også stilt spørsmål ved om hvordan man kan sikre at man mekler i de riktige sakene.

Barneombudet stiller seg positiv til å endre barneloven § 61 nr 1 første punktum for på den måten å øke dommerens bevissthet om at han skal vurdere om saken er egnet for mekling.

Den største utfordringen ligger i å finne ut når tiden er inne for å ta de ulike skrittene i prosessen. Vi har tidligere anbefalt at det bør utvikles standardiserte verktøy som dommeren kan bruke i sin vurdering av om en sak egner seg for mekling, og hvordan saken bør håndteres videre. Barneombudet oppfordrer departementet å se nærmere på hvordan og hvem som eventuelt kan utvikle slike verktøy.

Bruk av sakkyndig bistand

Forslag til endringer i barneloven 61(i kursiv) nr 3.

«Retten bør der det trengs oppnemne sakkundig til å uttale seg (...) mellom *anna der det er påstander om vald, overgrep, rus og psykiatri og saka ikkje er tilstrekkelig opplyst på anna måte.*»

Etter det Barneombudet kjenner til, er det relativt vanlig å oppnevne sakkyndige i barnefordelingsaker. Formålet er som kjent å få hjelp til å belyse spesifikke problemstillinger i saken. Problemet slik vi oppfatter det, er ikke at det *ikke* benyttes sakkyndige i saker hvor det er påstander om vold eller overgrep, utfordringen er heller at domstolene ikke i stor nok grad benytter seg av sakkyndige med den kompetansen som sakene krever.

Vi synes også at det er en stor svakhet at sakkyndigrapporter i barnefordelingssakene ikke blir kvalitetssikret. Disse rapportene har store konsekvenser for barna det gjelder. Barn vi har vært i kontakt med peker bl.a. på det å ha nok tid med den sakkyndige er viktig for at de skal kunne snakke fritt og åpent om sin sak. Ulike fagfolk uttrykker lignede synspunkter. Det hevdes også at en del dommere har litt for stor tiltro til slutningene den sakkyndige har trukket basert på begrensede observasjonsmuligheter.

Slik vi ser det, vil disse observasjonene i tillegg være preget av den sakkyndiges perspektiv og faglige tilnærming. Det siste vil igjen være et resultat av fagkompetanse og erfaring. Dette er momenter som igjen sier noe om kvaliteten på den sakkyndiges arbeid, og derigjennom hvor mye vekt man kan tillegge den sakkyndiges arbeid.

Vi vil derfor benytte anledningen til å be om at departementet også vurderer de andre anbefalingene om hvordan vi kan bedre dagens sakkyndigordning. For eksempel bør registeret over sakkyndige utbedres slik at det blir synlig hvilke spesifikke kvalifikasjoner den sakkyndige har, og om vedkommende har fått trening i anerkjent metodikk for å samtale med barn. Vi foreslår også at alle sakkyndigrapporter må gjennomgå en kvalitetskontroll i barnesakkyndig kommisjon.

Barneombudet er imidlertid glad for at departementet signaliserer at de vil jobbe videre med vår anbefaling om at *det offentlige skal dekke utgifter til tradisjonelle sakkyndigutredninger.*

Barnets egen representant

Forslag til endringer (*i kursiv*) i barneloven § 61 nr 5:

«Retten kan i særlige høve mellom *anna når det er grunn til å tru at barnet er utsett for vold eller på anna vis vert handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare*, oppnemne ein advokat eller anna representant til å ta vare på interessene til barnet (...).»

Barneombudet får ofte spørsmål om hvem som skal representere barna i de mest konfliktfylte sakene. Mange opplever at barna blir glemt i krigen mellom foreldrene, ikke minst i de sakene som kommer for domstolen. Enkelte har hevdet at en egen representant for barnet vil være for ressurskrevende, at barnet må forholde seg til enda flere personer, og at rollen til representanten er uklar. Dette er viktige motforestillinger. Samtidig er disse sakene uansett så uutholdelig vanskelige for barna, at det er viktig at alt som kan gjøres for å finne en god løsning for barnet blir gjort. At barnet må forholde seg til enda en person, er trolig

underordnet når barnet uansett står i kryssilden mellom foreldre. Der hvor det er påstander om vold og overgrep, blir dette satt ytterligere på spissen.

Vi registrerer at departementet i denne omgang ikke tar til følge vårt forslag om at dommeren som en hovedregel skal oppnevne en egen representant for barnet når saken kommer til hovedforhandling.. Barneombudet ser ikke at departementets forslag til endringer i barneloven § 61 nr 5, der man tydeliggjør at saker med vold - og overgrepssproblematikk kan komme inn under *særlige høve*, nødvendigvis vil føre til økt bruk av egen representant for barnet. Imidlertid velger vi å stille oss positiv til forslaget.

Vennlig hilsen

Anne Lindboe
barneombud

Hilde Rakvaag
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk, og har derfor ingen underskrift.